

Rahvakogu arutelupäeva tulemused

Rahvakogu 6. aprilli arutelupäeval osales 314 inimest, oma eelistused esitas neist kirjalikult 311. Erinevate küsimuste lõikes on vastanute arv (n) erinev, juhul kui ankeedis oli jäetud vastus märkimata.

Vastajate profiil

Tunnus	Vastanuid		Üldkogum
	n	%	%
1. Sugu (n=299)			
Mees	136	45%	45%
Naine	163	55%	55%
2. Vanus (n=294)			
18-35	54	18%	34%
36-55	93	32%	34%
56 +	147	50%	32%
3. Haridus (n=299)			
Alg- või põhiharidus	11	4%	17%
Keskharidus	54	18%	27%
Keskeri või kutseharidus	79	26%	33%
Kõrgharidus	155	52%	24%
4. Elukoht (n=296)			
Linn	189	64%	70%
Maa	107	36%	30%

Vastanutel paluti märkida ka elukoha maakond, seejuures oli Tallinn välja toodud eraldi vastusevariandina. On näha, et osa Tallinna elanikke on end vastates lugenud Harjumaa elanikeks, seepärast pakume võrdluseks ka kõigi osalenute jaotumise maakondade kaupa (osalejate registreerimisel saadud andmed).

5. Maakond	Vastajad (n=300)		Kõik osalejad (n=314)		Üldkogum
	n	%	n	%	%
Harjumaa	62	21%	38	12%	10%
Hiiumaa	5	2%	4	1%	1%
Ida-Virumaa	27	9%	34	11%	12%
Jõgevamaa	7	2%	7	2%	3%
Järvamaa	15	5%	15	5%	2%
Lääne-Virumaa	5	2%	6	2%	5%
Läänemaa	6	2%	6	2%	2%
Põlvamaa	13	4%	13	4%	2%
Pärnumaa	21	7%	23	7%	6%
Raplamaa	10	3%	13	4%	2%
Saaremaa	7	2%	7	2%	3%
Tallinn	69	23%	95	30%	30%
Tartumaa	31	11%	29	9%	11%
Valgamaa	7	2%	7	2%	3%
Viljandimaa	10	3%	12	4%	4%
Võrumaa	5	2%	5	2%	3%

1. RAHVA AUS KAASATUS JA LAIEM OSALEMINE POLIITIKAKUJUNDAMISES VALIMISTEVAHELISEL AJAL

1.1. Igapäevase poliitikakujundamise avatus

Kas pead vajalikuks reguleerida seadusega, kuidas on tagatud avalikkuse informeerimine ja võimalused õigusaktide ettevalmistamise erinevates etappides osaleda? (n=309)

1. Jah 84% (259)
2. Ei 16% (50)

Kommentaariid (esitati kirjalikult vabas vormis või tagasisidelehtedel):

- Riigikogu komisjonide koosolekud peaksid olema avalikud või vähemalt sisukalt protokollitud, et soovijad saaksid teada, mida ja kuidas seal arutati.
- Omavalitsuste eelarvet puudutavad seaduseelnõud peaksid kõigepealt tegema läbi omavalitsusteavitusse ja alles seejärel ministeeriumite kooskõlastusringi.
- Kaasata regulaarselt eksperte hindamaks rahva ettepanekuid. Täna ministri nõunikud on liialt politiseeritud ja neil puudub tegelik ekspertiis, seetõttu sõltumatud eksperdid on paremad mõjude hindajad.
- Kaasata vanemat generatsiooni rohkem ning anda nende elukogemusele suurem kaal.
- Seadusandluse kaaskirjade lahti kirjutamine lihtsam keeles (nt nagu praegused Rahvakogu dokumendid), vältida kantseliiti
- Paremini formuleerida seaduses vaheetapid, millal erinevad osapooled saavad sekkuda ja oma ettepanekuid teha. Samuti tuleks määratleda kogu seaduseelnõu liikumise ajaline protsess, millised etapid ja kui kiiresti need tuleb läbida, et seaduseelnõud ei lükataks aastaid edasi.
- Portaalis riik.ee kodanik võiks märkida, millised on tema jaoks huvipakkuvad märksõnad, ja kui selles valdkonnas tuleb seaduseelnõu, siis saaks kodanik selle kohta teavituse
- Rahva kaasamine kohaliku omavalitsuse otsustusprotsessi: omavalitsuse kodanikul oleks õigus otsustada, mille jaoks tema poolt kasutada antud maksuraha kasutatakse, nt minu poolt makstud raha ei või kasutada Tallinna TV ülalpidamiseks, vaid sotsiaalhoolekande süsteemis. Nii saaks kodanik ka valimiste vahelisel ajal poliitikat mõjutada.
- Inimesed võiksid saada seadusloomes vähemalt nii palju osaleda, et kommenteerida erinevaid seadusandlikke algatusi
- Vastutuse teema (puudutab nii Riigikogu liikmeid kui ka ametnikkonda), et iga seaduse tekst oleks mõistetav ja kõigi kodanikeni viidud (et igaüks teaks oma õigusi)
- Huvigruppide kaasatus suurendamine nende kohta käivas seadusloomes. Praegu arvestatakse suurearvuliste huvigruppide huve näiteks lastega emad, pensionärid. Arvestamata jäetakse väikemaid huvigruppe, näiteks kohaliku seltsi või väikekalureid neid puudutavates otsustes.

1.2. Rahvakogu jätkamine ühisloomekeskkonnana

Millist varianti pooldad? (n=297)

1. Jätkata Rahvakoguga praegusel kujul, vabatahtliku algatusena, kui selleks leitakse vajadust, aega ja võimalusi. 71% (212)
2. Näha riigieelarvest ette vahendid Rahvakogu alaliseks tegutsemiseks, et koguda erinevatel teemadel ideid, neid arutada ja Riigikogule esitada. 29% (85)

Kommentaariid:

- Rahvakogu võiks toimuda palju odavamalt, see tähendab teha interneti teel.
- Rahvakogu võiks olla mitte reaktiivne, vaid proaktiivne, selle tarbeks tuleks rakendada rohkem võimalikest IT-lahendustest, mille potentsiaalset on hetkel kasutusel väike osa

- *Kui Rahvakogu ideed lähevad Riigikokku hääletamisele, võiks olla hääletus avalik (ehk kuidas üks või teine riigikogu liige hääletas), samuti komisjonide protokollid, kus Rahvakogu ettepanekuid arutatakse.*
- *Rahvakogu tulemused peaksid olema Riigikogusse viidud mitte presidendi, vaid Rahvakogu esindaja poolt*
- *Rahvakogu kui vajadusel kasutatav struktuur, mitte aga riigi poolt pidevalt rahaliselt toetatav mõttekoda.*
- *Katseajaline Rahvakogu, 2-3 korda läbi teha, enne kui see institutsionaliseerida*

1.3. Rahvaalgatusena tulnud ettepanekute arutamine Riigikogus

Kas pooldad ideed kohustada Riigikogu arutama rahvaalgatusena esitatud ettepanekut, kui selle poolt on antud teatud hulk (näiteks 25 000) valimisõigusliku kodaniku toetusallkirja? (n=304)

1. Jah 94% (287)
2. Ei 6% (17)

Kommentaariid:

- *Kui kohustada Riigikogu arutama rahvaalgatusena saabunud ettepanekut, siis ettepaneku tegijate arv võiks olla madalam, mitte 25 000, mis on liiga suur künnis*
- *Tuleb rahvaalgatus näha ette ka kohaliku omavalitsuse tasandil*
- *Teatud hulk allkirju võiks olla küll (näiteks 25 000), kuid et edasi minna, võiks see olla etappidena - allkirjad, teadlikumate inimeste eestvedamine, väike (rahaline?) toetus ning kui huvi on jätkuv, minna sellega Riigikokku.*

1.4. Rahvahääletuste lihtsam kasutamine riigielu küsimuste otsustamisel

Kas pooldad ideed lihtsustada seaduseelnõude ja muude riigielu küsimuste rahvahääletusele panemise korda? (n=303)

1. Jah 71% (216)
2. Ei 29% (87)

Kommentaariid:

- *Rahvahääletusi ei oleks vaja tihedamalt, aga valimiste toimumise ajal võiks olla valimisedelile lisatud mõni küsimus, mille kohta tahetakse teada inimeste arvamust.*
- *Rahvahääletus ja selle tulemus tuleks lahti haakida Riigikogu kohustuslikust laialisaatmisest.*
- *Rahvahääletusel peaks saama otsustada ka maksupoliitika üle.*
- *Rahva kaasamisel võtta eeskujuks Šveitsi mudel*
- *Nagu on teemad, mida ei tohi rahvahääletusel otsustada, peaks olema teemad, mida peab otsustama rahvahääletusel - näiteks suveräänsusküsimused, EL-i puudutav*

1.5. Milline neist on su meelest kõige olulisem? (n=181)

1. Igapäevase poliitikakujundamise avatus 19% (35)
2. Rahvakogu jätkamine ühisloomekeskkonnana 19% (34)
3. Rahvaalgatusena tulnud ettepanekute arutamine Riigikogus 47% (85)
4. Rahvahääletuste lihtsam kasutamine riigielu küsimuste otsustamisel 15% (27)

2. ERAKONDADE RAHASTAMISE AUSUS JA KONTROLLITAVUS

2.1. Riigieelarvelise toetuse sidumine valimistel saadud häälte arvuga

Millist varianti pooldad? (n=292)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus erakondade riigieelarveline toetus on seotud valimistel saadud Riigikogu kohtade arvuga. 12% (36)

2. Muuta praegust süsteemi nii, et pool toetust jagatakse Riigikokku pääsenud erakondade vahel võrdselt ning pool toetust kõigile valimistel kandideerinud erakondadele vastavalt saadud häälte arvule. 88% (256)

Kommentaariid:

- Erakondade rahastamise küsimuses võiks liikmemaksudega seonduva seadusega reguleerida.
- Siduda erakondade rahastamine osaliselt liikmemaksudega – laekunud liikmemaksud ja sellest lähtuvalt riigipoolsed toetused peaksid olema seotud.
- Muuta eelarvest raha jagamise süsteemi nii, et (kogu) toetus jagatakse valimistel kandideerinud erakondadele vastavalt saadud häälte arvule.
- Riigi toetus olgu kõigil võrdne, kes on ületanud 3% künnise.
- Erakondade riigieelarvelist toetust tuleb vähendada. Katteallikana pakuti välja liikmemaksu suurendamist ja selle paremat kogumist.
- Soovitavalt peaks erakonna raha olema 100% riigilt
- Riigieelarvest erakondade rahastamise vähendamine (50%)
- Toetused erakondadele tuleks kõik teha läbi riigikantselei, kes hindab neid
- Vähendada erakondade toetusi riigieelarvest, anonüümsete annetuste lubamine.

2.2. Kes tohib erakonnale annetada?

Millist varianti pooldad? (n=296)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus erakonnale tohib annetada ainult üksikisik. 80% (237)
2. Muuta praegust korda ja lubada erakondadele annetada ka juriidilistel isikutel, see tähendab äriühingutel ja mittetulundusühendustel. 20% (59)

Kommentaariid:

- Ainult füüsilised isikud teatud piiratud summa ulatuses võivad erakondadele annetada (kehtestada maksimumpiir).
- Üksikisiku annetamisel erakonnale tuleb annetus kajastada isiku maksudeklaratsioonis
- Annetused erakondadele peaksid olema üldse keelatud
- Kui lubada firma annetust, panna piirang mingi summa ulatuses.
- Teha toetuskassa, üks konto, millele kantakse kogu raha, mis on erakondade toetuseks ja viitenumbri alusel jagatakse erakondadele
- Piirata tuleks välismaise raha tulekut parteikassadesse

2.3. Karistused ebaseaduslike annetuste tegemise ja vastuvõtmise eest

Millist varianti pooldad? (n=297)

1. Säilitada praegune olukord, kus erakonnale tehtava anonüümse, varjatud või juriidilise isiku annetuse vastuvõtmise eest ei ole kriminaalvastutust ette nähtud. 14% (41)
2. Muuta õigusakte selliselt, et erakonnale tehtava anonüümse, varjatud või juriidilise isiku annetuse vastuvõtmise eest nähakse ette kriminaalvastutus. 86% (256)

Kommentaariid

- Annetamise nõuete rikkumisel mitte tagastada raha annetajale või riigieelarvesse, vaid ainult riigieelarvesse. Kriminaalkaristust võiks rakendada annetuste kogumise reeglite rikkumisel kui rikkumine on korduv.
- Keelatud annetuste puhul avalikustada annetaja ning annetuse saanud erakond ning trahvida 100% annetuse ulatuses.
- Rahapesu tuleb piirata, karistused peavad olema olemas, aga säilitada tuleb immunitet rikkumiste paljastajate suhtes

2.4. Erakondade rahastamise kontrollorgani volituste suurendamine

Millist varianti pooldad? (n=299)

1. Jätkata praeguse süsteemiga, kus kontrollitakse tulude ja laekumiste seaduslikkust ning vaid valimiskampania kulusid. 15% (45)
2. Suurendada erakondade rahastamise järelevalve organi volitusi kontrollida riigi rahastatud erakondade ja nende sidusorganisatsioonide kogu majandustegevust. 85% (254)

Kommentaariid:

- *Jooksev iga-aastane audit ja lihtsustada andmete kättesaamist*

2.5. Milline neist on su meelest kõige olulisem? (n=189)

1. Riigieelarvelise toetuse sidumine valimistel saadud häälte arvuga 25% (48)
2. Kes tohib erakonnale annetada? 23% (43)
3. Karistused ebaseaduslike annetuste tegemise ja vastuvõtmise eest 19% (35)
4. Erakondade rahastamise kontrollorgani volituste suurendamine 33% (63)

3. ÜHISKONDLIKU RUUMI POLITISEERITUSE VÄHENDAMINE

3.1. Riigikogu liikmete kuulumine riigi osalusega äriühingute nõukogudesse

Millist varianti pooldad? (n=308)

1. Jätkata praeguse süsteemiga, kus Riigikogu liikmed võivad kuuluda nõukogudesse ja saada selle eest töötasu. 9% (29)
2. Keelata Riigikogu liikmetel nõukogudesse kuuluda. 62% (187)
3. Lubada Riigikogu liikmetel küll nõukogudesse kuuluda, aga mitte lubada selle eest töötasu saada. 30% (92)

Kommentaariid:

- *Keelata riigil ettevõtteid omada – kui on 100% osalust, siis oleks see mitte ettevõtte, vaid asutus, mis ei jaga dividende, vaid teenib riigi eelarvet.*
- *Riiki võiks riigikogulase asemel esindada nõukogudes ka mitteriigikogulased, nt. riik määrab kellegi eksperdi end esindama*
- *Riigiettevõtete palgad ei tohi ületada ministri ja peaministri palka.*
- *Pädevuse küsimus pole oluline üksnes nõukogudes, vaid ka Riigikogus.*

3.2. Riigi ja kohalike omavalitsuse esindamise tingimused ehk nõukogu liikme roll ja vastutus

Kas pooldad ideed kehtestada seadusega riigi ja kohalike omavalitsuste esindamise tingimused ehk nõukogu liikme roll ja vastutus? (n=305)

1. Jah 89% (272)
2. Ei 11% (33)

Kommentaariid

- *Riigiorganisatsioonide nõukogudes peaksid olema esindatud mitte ainult koalitsiooni-, aga ka opositsioonierakonnad.*
- *Piirata, kui mitmes nõukogus võib üks poliitik olla maksimaalselt. Huvide konflikte tuleb jälgida ja vältida*
- *Lubada kuuluda ainult ühe ettevõtte nõukogusse ja saada selle eest tasu.*
- *Haiglahid, koolijuhid, ametnikud – see on problemaatiline, et kuuluvad erakonda, võiks olla keelatud.*
- *Täpsustada seadusega nõukogudesse määramise korda, et vältida ebakompetentsete inimeste kuulumise nõukokku. Haridus- ja erialane kompetents peab olema tagatud.*
- *Riigi osalusega ettevõtete nõukogude otsused peavad olema avalikud.*
- *Lisaks ministeeriumi esindajatele valida ka ülejäänud riigiettevõtte nõukogu liikmed ainult avaliku konkursi kaudu*

3.3. Kumb neist on su meelest olulisem? (n=181)

1. Riigikogu liikmete kuulumine riigi osalusega äriühingute nõukogudesse 56% (101)
2. Riigi ja kohalike omavalitsuse esindamise tingimused ehk nõukogu liikme roll ja vastutus 44% (80)

4. ERAKONDADE AUS JA ELAV KONKURENTS

4.1. Erakonna asutamiseks nõutava liikmete arvu vähendamine

Millist varianti pooldad? (n=306)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus erakonna asutamiseks on vaja 1000 liiget. 40% (122)
2. Lubada erakond asutada 200 liikmega, nagu enne 1995. aastat. 54% (166)
3. Lubada erakond asutada kahe liikmega, nagu ülejäänud mittetulundusühingute puhul. 6% (18)

Kommentaariid:

- *Sobiliku lävendina pakuti välja vahemikku 300-800. 1000 hinnati liiga kõrgeks, 200 jällegi liialt madal.*
- *Luuu erakondadele eraldi tegutsemisvorm: et tegemist ei ole mittetulundusühingutega, vaid poliitilise tulu ühinguga.*
- *Väikeparteid ei peaks pakkuma tervikpaketti, vaid võiksid tegeleda konkreetsete probleemidega (a la Piraadipartei, Rohelised)*

4.2. Poliitilise reklaami mahu piiramine

Millist varianti pooldad? (n=306)

1. Jätta kehtima praegune reklaamipiirangute kord 12% (36)
2. Loobuda praegustest piirangutest poliitilisele välireklaamile. 1% (4)
3. Kehtestada ülempiir poliitilise reklaami kuludele. 42% (129)
4. Kehtestada ülempiir poliitilise reklaami mahtudele 45% (137)

Kommentaariid:

- *Poliitilist reklaami peaks näitama valimisperioodi eelsel ajal ainult ETV2-s. Reklaamid võrdses mahus.*
- *Keelata poliitiline reklaam ja jätta ainult valimisdebatid, valijatega kohtumised jne.*
- *Võimaldada kõikidele parteidele võrdne ligipääs meediale, eelkõige kohalikus meedias*
- *Koolides valimisreklaam ära keelustada.*
- *Reklaamide asemel võiks raha paigutada erakondade kohta pakutavale infomatsioonile - millega on tegeletud, mis korda saadetud, millised on tulevikuvaated, et suurendada inimeste teadlikust valimistel.*

4.3. Kautsjoninõuete vähendamine

Millist varianti pooldad? (n=305)

1. Jätta kautsjonisüsteem alles praegusel kujul. 24% (74)
2. Vähendada kautsjoni suurust poole võrra. 29% (87)
3. Võimaldada kautsjon asendada teatud hulga toetusallkirjade kogumisega. 47% (144)

Kommentaariid:

- *Toetusallkirjad peaksid olema isikustatud ja üks inimene ei tohiks toetada rohkem kui üht kandidaati (nagu ta ka valimistel ei saa hääletada rohkem kui ühe poolt).*

4.4. Valimiskünnise langetamine

Millist varianti pooldad? (n=302)

1. Jätkata praeguse, 5% valimiskünnisega. 28% (85)
2. Langetada valimiskünnis 3%-le. 72% (217)

4.5. Milline neist on su meelest kõige olulisem? (n=195)

1. Erakonna asutamiseks nõutava liikmete arvu vähendamine 23% (43)
2. Poliitilise reklaami mahu piiramine 39% (77)
3. Kautsjoninõuete vähendamine 5% (10)
4. Valimiskünnise langetamine 33% (65)

5. VALIJA HÄÄLE KAALUKUS VALIMISTULEMUSTE OTSUSTAMISEL

5.1. Kompensatsioonimandaadid Riigikogu valimistel

Millist varianti pooldad? (n=300)

1. Jätkata kompensatsioonimandaatide jaotamist praegusel kujul. 9% (27)
2. Jaotada kompensatsioonimandaadid, lähtudes kandidaadile antud toetusest (kuna ringkonnad on erineva suurusega, ei saa kandidaatide järjestamise aluseks olla häälte arv, vaid näiteks häälte suhe ringkonna lihtkvooti). 51% (154)
3. Loobuda kompensatsioonimandaatidest ning jagada kõik Riigikogu kohad ringkondades. 40% (119)

Kommentaariid:

- *Valimissüsteemi ei saa muuta pelgalt kompensatsioonimandaatidest loobumisega, süsteem tasub teha rohkem regionaalseks.*
- *Riigi tasemel peaksid olema lubatud valimisliidud.*
- *Teha ühe ringkonnaga valimissüsteem.*
- *Moodustada 1-mandaadilised valimisringkonnad*
- *Valimistelt kõikvõimalikud petuskeemid välja- peibutuspardid, näilik kandideerimine, kompensatsioonimehhanism jne.*
- *Riigikogu mandaatide jaotumise seaduse lihtsustamine. Üksikkandidaatide hääled peaks liitma kokku ja jaotama neile kohad, sama ka väljajäänud erakondadele.*
- *Valimisseaduse muutmine – isikupõhised, mitte parteipõhised valimised.*

5.2. Üksikkandidaatide Riigikokku valituks osutumise tingimuste lihtsustamine

Millist varianti pooldad? (n=305)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus üksikkandidaat peab koguma oma ringkonnas lihtkvoodi jagu hääli. 8% (25)
2. Võrdsustada üksikkandidaadi valituks osutumise tingimused erakonna nimekirja tingimustega ehk ta saab mandaadi, kui on kogunud vähemalt 75% lihtkvoodiks vajalikeks häältest. 92% (280)

Kommentaariid:

- *Üksikkandidaadi lävend võiks olla veel madalam: piisab 50% lihtkvoodiks vajalikest häältest*

5.3. Valituks osutumise korral esinduskogus tööle asumise kohustus

Millist varianti pooldad? (n=308)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus kandidaadil ei ole kohustust valituks osutumise korral esinduskogus tööle hakata. 10% (32)
2. Kehtestada valituks osutumise korral kohustus esinduskogus tööle asuda, millest võib loobuda vaid teatud erandlikel juhtudel. 91% (276)

Kommentaariid:

- *Lubada Riigikogu liikmetel osaleda kohalike omavalitsuste töös.*

- Keelata peibutuspardid ainult kohalikes omavalitsustes
- Peaks olema võimalus kutsuda valituks osutunud isik tagasi, kui ta ei täida valijate ootusi
- Riigikogu kandidaadi valituks osutamisel on ta kohustatud tööle asuda ja kui ta sellest loobub ilma hea põhjusega, määrata karistuseks 4 aastat ühiskonnakasulikkude tööd.

5.4. Presidendi otsevalimine

Millist varianti pooldad? (n=303)

1. Jätta kehtima praegune kord, kus presidendi valib Riigikogu või valimiskogu. 61% (185)
2. Muuta põhiseadust ja valida president üldvalimistel. 39% (118)

Kommentaariid:

- *President peaks olema peaministri ülesannetes.*
- *Presidendi otsevalimised—kõigepealt rahvas, kui ei saa 50% toetust, siis Riigikogu.*
- *Presidendi võiks valida valimiskogu, ilma eelneva Riigikogu hääletuseta*
- *Presidendi otsevalimise küsimus on pseudoprobleem, kuniks tema reaalne võim on väike*
- *Presidenti ei oleks üldse vaja – hoiaks kulusid kokku, piisab peaministrilt.*

5.5. Milline neist on su meelest kõige olulisem? (n=192)

1. Kompensatsioonimandaadid Riigikogu valimistel 19% (37)
2. Üksikkandidaatide Riigikokku valituks osutumise tingimuste lihtsustamine 22% (42)
3. Valituks osutamise korral esinduskogus tööle asumise kohustus 44% (84)
4. Presidendi otsevalimine 15% (29)

Eraldi teemadena, mille suhtes samuti sooviti arvamust avaldada, tuli laudades tehtud kommentaaridest ja tagasisidelehtedelt välja eriti Riigikogu liikmeid puudutav - Riigikogu liikme vastutus ja tagasikutsumise võimalus, palga ja hüvitiste vähendamine (nt töötasu sidumine alampalgaga, kuluhüvitiste vähendamine), privileegid ja pension, Riigikogu liikmete arvu vähendamine, liikmelisuse ajaline piiritlemine (kuni 2 koosseisu), Riigikogu 2-kojaliseks muutmine, Riigikogus vastu võetud seaduste põhiseadusele ja Eesti rahva huvidele vastavuse kontrollimine.

Tagasiside lehtedelt üldised kommentaarid Rahvakogu kohta:

- *Rahvakogu ettepanekud olid arvesse võetud piiratult. Valikuid oli tihti liiga vähe – erakondade rahastamine, valimissüsteem. Kõik Rahvakogu veebis esitatud küsimused tuleks läbi arutada*
- *Küsimused on mingi osa tervikust. Arutus peab olema terviklik, et saada töötavat mehhanismi. Jupi kaudu ei saa seda asja parandada.*
- *Arutelude puhul oleks pidanud rohkem ka venekeelsetele osalejatele mõtlema.*
- *Tore oleks, kui Rahvakogus pole antud ette vastusevariante, vaid ainult küsimus, mille lahendamiseks inimesed ettepanekuid teeksid.*
- *Teemade hulk peab olema suurem ja materjalid varem kätte. Mitte võtta välja teemasid, mis eelnevalt on arutlusel olnud.*
- *Rahvakogus arutatu täitmise jälgimine, tagasiside Riigikogult*

Toodi välja väga mitmekesine teemadering, millega Rahvakogu võiks veel tegeleda:

- *Rahvakogus varem käsitletud teemad ja rahva poolt tehtud ettepanekud, mis välja jäid või mis seekord arutlusel ei olnud. Sealjuures teemad võiksid kerkida inimeste poolse algatusena, mitte olema ekspertide poolt valitud.*

- *Enim tulid välja sotsiaalpoliitika küsimused – ebavõrdsus (nt sissetulekuerinevused), tööhõive ja töötusega tegelemine, peretoetused ja vanemahüvitis, perepoliitika (sh isa rolli teema tähtsustamine), elanikkonna elatustase üldiselt, pensionid (aasta tööd peaks andma ka aasta tööstaazi), erivajadusega inimeste probleemid, matusetootus, tervishoid ja hambaravi.*
- *Rahvastikuküsimused – iive, väljaränne.*
- *Haridusküsimused, laste huvialade rahastamine, laste koolivaheaegade sisustamine, probleemsete lastega tegelemine, haridusreform. õpetajate ja kultuuritöötajate palgad*
- *Eesti tulevikuvision aastani 2043, kui Eesti saab 125-aastaseks, tegelemine riigi põhimõtteliste valikutega tasakaalustatud arengu tagamiseks.*
- *Haldusreform, ääremaastumise ja maaelu edendamise küsimused.*
- *Mainiti kümneid arutamist vajavaid teemasid maksu- ja kultuuripoliitikast veebikommentaaride, riigihanke seaduse ja eetikaküsimusteni.*